УДК 821.111.09:141.7:37.013.42
DOI: 10.31652/2786-9083-2026-7(1)-92-102

Тетяна Мельник, *кандидат філологічних наук,*
доцент кафедри германської філології, перекладу та зарубіжної літератури
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
ORCID ID: 0000-0002-2258-7389
Scopus-Author ID: 585199722000
tatiana.n.melnik@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГУМАНІЗМУ ЯК ОРІЄНТИР ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ К. ІШІҐУРО «КЛАРА І СОНЦЕ»)

Ключові слова: трансформація гуманізму, соціальна та етична відповідальність, гуманістичне виховання, штучний інтелект, людяність, наратив, метамодернізм, «нова щирість».

THE TRANSFORMATION OF HUMANISM AS A GUIDELINE FOR THE FORMATION OF SOCIAL AND ETHICAL RESPONSIBILITY OF THE INDIVIDUAL (BASED ON THE NOVEL K. ISHIGURO'S NOVEL ‘CLARA AND THE SUN’)

Tetiana Melnyk, *PhD in Philology,*
Associate Professor at the Department of Germanic Philology,
Translation and Foreign Literature
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
ORCID ID: 0000-0002-2258-7389
Scopus-Author ID: 58519972200
tatiana.n.melnik@gmail.com

The article is devoted to a comprehensive analysis of the transformation of traditional humanistic ideals in the novel by Nobel Prize winner Kazuo Ishiguro, Klara and the Sun (2021). The study examines the problem of the ontological and ethical gap between rapid scientific and technological progress — the development of artificial intelligence and genetic editing – and the crisis of spiritual values. The aim of the study is to clarify how the author reinterprets the concepts of uniqueness of personality and empathy in the context of a post-human future. Particular attention is paid to the category of vulnerability, which in the artistic world of the novel ceases to be a sign of weakness and becomes a fundamental ontological condition that unites biological humans and artificial creatures, forming a new ethic of interdependence. Based on an analysis of the unnatural narrative – the specific fragmentary optics and mechanistic language of the android Clara – the effect of alienation is explored. This technique allows the reader to distance themselves from anthropocentrism and see the emotional coldness and pragmatism of human society, which contrasts with the sincere self-sacrifice of the machine. The article argues that K. Ishiguro deconstructs the classic myth of the human heart as an unchanging inner essence. Instead, it proposes a concept of intersubjective identity, where the uniqueness of personality exists not within the individual, but in the network of emotional connections and memories of those who love him. The socially critical

aspect of the work is also highlighted: the depiction of biological inequality through the practice of ‘forcing’ (genetic improvement) of children and the marginalisation of the ‘post-employed’ population. Through the prism of metamodernism, the conflict between postmodern scepticism (personified by the rationalist scientist Kapaldi) and the return to ‘new sincerity’ through Clara's naive belief in the Sun is interpreted. The article also emphasises the educational and methodological potential of Kazuo Ishiguro's novel, in particular its potential for shaping social and ethical responsibility in the educational process. It has been proven that artistic reflection on vulnerability, the ethics of care, and intersubjective identity can serve as an effective tool for humanistic education in the context of professional education. The novel ‘Klara and the Sun’ is considered as a cultural text capable of promoting the development of value orientations, empathy and a responsible attitude towards the Other in the context of modern technological challenges. The conclusion is made that humanism in the novel evolves from the idea of an autonomous subject to the ethics of care, where the measure of humanity becomes the ability to care selflessly for the Other, regardless of the biological nature of the bearer.

Key words: transformation of humanism, social and ethical responsibility, humanistic education, artificial intelligence, humanity, narrative, metamodernism, ‘new sincerity’.

Актуальність дослідження трансформації гуманізму в романі Кадзуо Ішіґуро «Клара і Сонце» зумовлена стрімким розвитком технологій штучного інтелекту, генетичного редагування та трансгуманістичних ідей, які докорінно змінюють наше розуміння людської природи. У сучасному світі, де наука пропонує можливості для подолання біологічних обмежень, класичні гуманістичні ідеали постають перед викликом постгуманного майбутнього, де межа між людиною та машиною стає дедалі розмитою. Роман відображає тривогу суспільства щодо впровадження технологій, які можуть перевершити людський інтелект, та ставить питання про те, чи залишається в людині щось унікальне, що неможливо скопіювати або передати цифровізованим шляхом. Концепція «форсування» (генного редагування) дітей у творі ілюструє реальні страхи перед появою біологічно обумовленої нерівності. Актуальність теми підсилюється зображенням нової соціальної ієрархії, заснованої на біологічній стандартизації, що призводить до виникнення масового безробіття та появи класу «пост-працевлаштованих» людей, чиї місця зайняли роботи.

Постановка проблеми та її зв’язок з важливими науковими або практичними завданнями. Центральна проблема роману К. Ішіґуро «Клара і Сонце» полягає в онтологічному та етичному розриві між стрімким науково-технічним прогресом і стагнацією або навіть регресом духовно-гуманістичних цінностей. У світі, де панує штучний інтелект та генетичне редагування, традиційні уявлення про унікальність людської особистості, відомі як людське серце, опиняються під загрозою деконструкції. Ця тема тісно пов'язана з актуальними науковими та практичними завданнями, такими як: розробка етики штучного інтелекту, соціальні наслідки автоматизації, біоетика та генетична рівність. Роман Кадзуо Ішіґуро «Клара і Сонце» має значний методичний потенціал для використання в курсах зарубіжної літератури, етики, культурології та міждисциплінарних гуманітарних студій. Його аналіз у навчальному процесі сприяє формуванню критичного мислення щодо сучасних викликів постгуманної епохи, зокрема проблем штучного інтелекту, біоетики, генетичного редагування та соціальної нерівності. Робота з текстом дозволяє осмислити науково-технічний прогрес не як нейтральне явище, а як процес, що потребує глибокої моральної рефлексії та гуманістичної відповідальності, що є важливою складовою сучасної гуманітарної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що роман був опублікований у 2021 році, він викликав значний інтерес в академічних колах. Ряд дослідників уже заклали фундамент для аналізу трансформації гуманізму у даному творі. В. Гіньєрі (Guignery, 2021) розглядає фігуру робота для дослідження вразливості як фундаментальної онтологічної умови, що об'єднує людей і машини. Л. Е. Е. Алонсо (Alonso, 2023) пов'язує особисту ідентичність із теорією морального сприйняття, спираючись на наративну гіпотезу Ч. Тейлора (Taylor, 2007). Він стверджує, що заміна людини роботом неможлива, доки машина не знайде власну унікальну «моральну оптику». А. Банерджі (Banerjee, 2021) проводить паралелі між статусом андроїдів («штучних друзів») та рабством, досліджуючи «почорніння» (becoming black) постлюдських рас через технологічне вдосконалення одних та маргіналізацію інших. Дослідження А. Банерджі пропонує критичний погляд на соціальну ієрархію в романі, де штучні інтелекти фактично займають нішу сучасних рабів, чиє існування цілком підпорядковане потребам людей. Цей підхід перегукується із зауваженням самого К. Ішіґуро у його Нобелівській лекції про те, що розвиток штучного інтелекту може породити «жорстокі меритократії, що нагадують апартеїд», де авторитарність розподіляється через нещадні технологічні системи (Ishiguro, 2017). Таким чином, трансформація гуманізму в романі розглядається через призму «почорніння світу» – процесу, де дедалі більше категорій істот (як машинних, так і біологічних) позбавляються базових людських прав і визнання їхньої унікальності.

О. Саху та М. Кармакар критикують ідею зведення людських емоцій до комп’ютерного коду, розглядаючи роман як застереження проти культури одноразовості (disposable culture) (Sahu, Karmakar, 2022).

К. Сагар, Ф. Маніша розглядають штучний інтелект як центральний елемент художнього світу К. Ішіґуро, виділяючи два специфічні типи його втілення: роботів-андроїдів та «форсованих» дітей, чиї когнітивні здібності були штучно покращені шляхом генетичного редагування. Образ Клари аналізується на тлі людських персонажів, причому дослідники підкреслюють парадоксальну інверсію: машина демонструє більше емпатії, самопожертви та «людяності», ніж біологічні істоти, які часто діють прагматично та механістично. Автори піднімають важливе філософське питання про те, як недосконале людство, що перебуває в стані духовного регресу, змогло створити таку етично довершену модель, чиє призначення – дбати про благополуччя інших та приносити гармонію у світ – реалізується нею з надзвичайною ефективністю. Цей аналіз перегукується з ідеєю, що Клара стає носієм традиційних гуманістичних цінностей у суспільстві, де межа між живим і неживим стає розмитою, а унікальність людського серця опиняється під загрозою через технологічну стандартизацію (Sagar, Manisha, 2023).

Українські дослідники роблять вагомий внесок у вивчення когнітивних та наративних аспектів твору. С. Таратута, Л. Бєлєхова та О. Шаповал аналізують роман як «неприродний наратив», фокусуючись на «неприродному розумі» Клари, чиє сприйняття світу організоване через фрагментарні «секції» та специфічне «рольове іменування» людей (Бєлєхова, Шаповал, 2025; Таратута, 2024).

С. Таратута, Т. Мельник зазначають, що трансформація гуманізму відображає процес девальвації загальнолюдських цінностей у постлюдському світі, де людина стає продуктом технологій та капіталістичної системи, втрачаючи свою центральну роль. К. Ішігуро акцентує на необхідності визнання апріорної цінності кожного життя, показуючи, як традиційні гуманістичні мотиви руйнуються під тиском антигуманної ідеї використання живих істот як біологічного матеріалу (Taratuta, Melnyk, 2024).

В. Ланова розглядає роман крізь призму метамодернізму, вказуючи на коливання автора між модерністською щирістю дитячої наївності Клари та постмодерністською іронією і проблематикою трансгуманізму (Ланова, 2022).

Таким чином, наукова база дозволяє розглядати гуманізм у романі не як сталу категорію, а як таку, що перебуває в стані постійної трансформації під тиском нових технологічних реалій.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні того, як К. Ішіґуро переосмислює традиційні гуманістичні ідеали (унікальність особистості, людське серце, емпатію) в умовах високотехнологічного майбутнього, де панують штучний інтелект та генетичне редагування. Для досягнення цієї мети стаття має розв'язати такі конкретні наукові завдання:

- проаналізувати образ робота для висвітлення вразливості як фундаментальної онтологічної умови, що об'єднує людей і машини, формуючи нову етику стосунків замість класичної автономії суб'єкта;
- простежити перехід від уявлення про унікальність як внутрішню субстанцію людини до наративної та інтерсуб'єктивної ідентичності, де особливе існує не всередині індивіда, а в серцях тих, хто його любить;
- з'ясувати, як технології «форсування» дітей та ідея завантаження свідомості деконструюють поняття людської винятковості та створюють нові форми соціальної дискримінації (постлюдські раси);
- обґрунтувати, як роман примирює постмодерну іронію та скепсис щодо душі з модерністською щирістю та пошуком вічних істин через дитячу наївність андроїда;
- охарактеризувати роль неприродного наративу, пояснити, як специфічна оптика штучного інтелекту Клари допомагає читачеві по-новому через ефект очуження побачити моральний стан сучасного людства та межу між живим і неживим;
- визначити виховну цінність роману.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роман нобелівського лауреата (2017) Кадзуо Ішіґуро «Клара і Сонце» (2021) продовжує розвідку ключових для автора тем: людської недосконалості, вразливості, взаємозалежності та неминучості смерті. У центрі твору – Клара, «штучна подруга», чия природа спочатку здається допоміжною, проте згодом стає інструментом для глибокого філософського аналізу людського стану.

Традиційний гуманізм базувався на ідеалі автономного, самодостатнього суб'єкта. Проте, як зазначає дослідниця В. Гіньєрі, вразливість є «онтологічною людською умовою» (Guignery, 2021), яка залежить від існуючих норм визнання. У світі К. Ішіґуро вразливість не є ознакою слабкості або належністю до окремої категорії знедолених, вона є спільною рисою для всіх: дітей, батьків, андроїдів і навіть тексту самого твору.

Письменник свідомо відмовляється від зображення всемогутнього штучного інтелекту. Клара – це істота, чия «вразливість дзеркально відображає крихкість її людських візаві», що стирає межі між людським та «іншим-ніж-людським» (Keen, 2007).

Її крихкість виявляється у всьому: від залежності від сонячної енергії до обмеженості її когнітивного апарату, який бачить світ фрагментарно у вигляді «секцій» або «боксів»: *"In one box she was visible only from her waist to the upper part of her neck... another was almost entirely taken up by her eyes..."* (Ishiguro. 2021). Цей «неприродний розум» андроїда дозволяє читачеві відчути межі пізнання та спільну для людей і машин підвладність обставинам. Технологічна деформація реальності виконує важливу функцію: вона уповільнює читацьке сприйняття, створюючи стан неочевидності. Замість безпосереднього розуміння емоції читач змушений разом із Кларою збирати картину світу з фрагментів, що оголює механічність соціальних взаємодій.

Ще одним проявом неприродного наративу є специфічна мовна манера Клари. Вона використовує антономазію, називаючи людей за їхніми соціальними або функціональними ролями: «Менеджер», «Кавова чашка», «Жінка-блендер» тощо. Написання цих назв з великої літери перетворює загальні поняття на власні імена, що свідчить про функціональний і механізований погляд Клари на світ. Цей прийом створює потужний ефект очуження: люди в очах штучного інтелекту постають не як унікальні особистості, а як об'єкти, визначені їхньою зовнішньою формою або соціальною функцією. Таким чином, наратив К. Ішіґуро підсвідомо готує читача до прийняття антиутопічної ідеї про біологічну стандартизацію та замінність людини.

Неприродна нарація Клари позбавлена людських упереджень, вона оголює глибоку кризу гуманізму. Клара спостерігає за світом, де самотність є тотальною. Діти потребують штучних друзів як обов'язкового атрибута життя через неможливість нормальної соціалізації. Батьки готові ризикувати життям дітей заради генетичного вдосконалення, що стає нормою в цьому неприродному світі. Клара, будучи роботом, демонструє більше самопожертви та морального сприйняття, ніж люди, які діють прагматично та жорстоко.

Специфічна афективна нейтральність оповіді Клари підкреслює емоційну холодність людського суспільства. Коли Клара описує страждання Джозі або цинізм вченого Капальді з безособовою точністю, читач гостріше відчуває аморальність ситуації, яку самі персонажі сприймають як належне.

Роль неприродного наративу в романі досягає кульмінації в інверсії ролей. Поки люди, наприклад, як вчений Капальді, намагаються довести, що людське серце – це лише складний алгоритм, який можна скопіювати, штучна людина Клара вірить у милосердя сонця та унікальність любові.

Ефект очуження тут працює парадоксально: неживий об'єкт (робот) стає носієм модерної щирості та гуманістичних ідеалів, тоді як живі істоти (люди) дедалі більше нагадують механізми, керовані соціальним престижем та страхом старіння. Це стирає онтологічну межу між живим і неживим, переносячи поняття людяності з біологічної площини в площину якості стосунків.

Центральним етичним питанням роману є не те, чи може машина замінити людину, а те, як вразливість активує мережу взаємозалежності.

А. Банерджі стверджує, що вразливість має позитивні вияви, оскільки вона «дає можливість для розвитку емпатії, співчуття та спільноти» (Banerjee, 2022).

У романі ми бачимо формування «етичної реляційної моделі», або «циклу вразливості», за визначенням Жана-Мішеля Ганто (Ganteau, 2015). Ця модель базується на чутливості стосовно «вразливого іншого», де вразливість є водночас і умовою, і вираженням взаємозалежності.

Наприклад, Джозі вразлива через хворобу, спричинену генетичним «форсуванням», її мати, Кріссі, вразлива через страх втратити дитину, що штовхає її на неетичні експерименти зі штучним інтелектом. Клара добровільно стає вразливою, приносячи в жертву частину своєї системної рідини задля спасіння Джозі, фактично пошкоджуючи власні когнітивні здібності.

Цей процес демонструє моральне сприйняття, яке виникає безпосередньо з чуттєвого досвіду та емпатії. Клара не просто виконує програму, вона розвиває специфічну оптику турботи, яка виявляється в її здатності бачити вразливість оточуючих, наприклад, крихкість шиї матері Джозі.

Ключовим моментом трансформації гуманізму є переосмислення поняття людського серця. Якщо класичний гуманізм шукав унікальність всередині індивіда, то К. Ішіґуро через висновки Клари пропонує іншу відповідь. Наприкінці твору андроїд розуміє, що те особливе, що робило Джозі унікальною, *«не було всередині Джозі. Воно було всередині тих, хто її любив»* (Ishiguro, 2021).

Це твердження узгоджується з наративною гіпотезою ідентичності Ч. Тейлора, згідно з якою особиста ідентичність розгортається через стосунки з іншими та історії, які ми розповідаємо про своє життя (Taylor, 2007). Любов у цій системі є не просто емоцією, а стає джерелом моралі. Таким чином, гуманізм у романі стає інтерсуб'єктивним: людяність існує не як біологічна даність, а як якість зв'язку між істотами.

К. Ішіґуро також показує темний бік вразливості – її ігнорування суспільством. Дослідниця В. Гіньєрі зазначає, що в дистопічному світі роману турбота розподіляється нерівномірно. Ті, хто не пройшов через технологічне покращення, тобто «нефорсовані», як, наприклад, Рік, або ті, хто став непотрібним через автоматизацію («пост-працевлаштовані»), опиняються на маргінесі (Guignery, 2021).

А. Банерджі проводить паралель між статусом штучних друзів та рабством, вказуючи на «почорніння світу», де певні категорії істот зводяться до статусу «речей» (Banerjee, 2022). Клара попри свою жертовність зрештою стає частиною культури одноразовості, опиняючись на звалищі. Її фінальне згасання наповнене пафосом, який змушує читача відчути етичний відгук і визнати цінність її вразливого існування .

Центральним полюсом постмодерного скепсису в романі виступає постать вченого Капальді. Його світогляд уособлює розчарування світом та радикальний функціоналізм, який розглядає людину як сукупність алгоритмів. Капальді стверджує, що ідея унікального людського серця є застарілим міфом: *«Our generation still carry the old feelings. A part of us refuses to let go. The part that wants to keep believing there's something unreachable inside each of us. Something that's unique and won't transfer. But there's nothing like that, we know that now <…> Nothing inside Josie that's beyond the Klara's of this world to continue. The second Jodie won't be a copy. She'll be the exact same…»* (Ishiguro, 2021).

Це твердження є крайньою точкою постмодерної деконструкції, де особиста ідентичність позбавляється онтологічного підґрунтя. Позиція Капальді відображає трансгуманістичний оптимізм, який прагне об'єктивувати машину, здатну замінити людину через цифрове копіювання. У цьому контексті людина стає симуляцією, що підтверджує постмодерну тезу про відсутність оригіналу.

На противагу цинічному раціоналізму дорослих, оповідь довірена Кларі – «штучній подрузі» з обмеженим когнітивним апаратом. В. Гіньєрі підкреслює, що К. Ішіґуро свідомо створив Клару дитиною, чия «свіжість, відкритість та наївність виживають упродовж усього тексту» (Guignery, 2021)..

Ця дитяча наївність не є слабкістю, а стає стратегією повернення до модерної щирості. Неприродний розум, яким наділена Клара, функціонує за алгоритмами, відмінними від людських, але саме через цю інакшість він здатний до етичного прозріння. Клара вибудовує власну магічно-релігійну систему, де Сонце є милосердним божеством, здатним на доброту. Текст твору фіксує цей момент модерного благоговіння: *«I shook my head and raised my hands, palms up, to indicate the loveliness of the Sun's nourishment falling over us»* (Ishiguro, 2021).

Роман досягає метамодерністського примирення двох полюсів у фінальному висновку Клари, який стає ключем до розуміння нової гуманістичної істини. Андроїд приходить до розуміння того, що унікальність людини – це не внутрішня субстанція, яку шукав Капальді, а зовнішня мережа стосунків: *"But however hard I tried, I believe now there would have remained something beyond my reach. The Mother, Rick, Melania Housekeeper, the Father. I'd never have reached what they felt for Josie in their hearts [...] There was something very special, but it wasn't inside Josie. It was inside those who love her"* (Ishiguro. 2021).

На відміну від механізованих людей, Клара зберігає здатність до безкорисливої віри та самопожертви. Її неприродна нарація, позбавлена постмодерної іронії, повертає в літературу поняття афекту та щирого емоційного відгуку.

Виховна цінність роману значною мірою зумовлена переосмисленням категорії вразливості, яка в художньому світі К. Ішіґуро постає не як ознака слабкості, а як фундаментальна умова емпатії та взаємозалежності. Обговорення цього аспекту в освітньому середовищі сприяє формуванню етичної чутливості, толерантності та здатності до співпереживання іншому. Через образ Клари читачі мають можливість усвідомити, що людяність виявляється не у здатності до контролю чи домінування, а в готовності до турботи, відповідальності та морального вибору в ситуаціях радикальної невизначеності.

Методично продуктивним є залучення до аналізу концепції неприродного наративу, зокрема фрагментарної оптики та механістичної мови андроїда Клари. Ці наративні стратегії створюють ефект очуження, який дозволяє читачеві дистанціюватися від звичних антропоцентричних установок і критично переосмислити соціальні практики, що в тексті подаються як нормативні. Такий підхід розвиває в читачів навички складної текстової інтерпретації, а також сприяє формуванню рефлексивного ставлення до морального стану сучасного суспільства та меж між людським і «іншим-ніж-людським».

Вагомий виховний аспект роману реалізується також через соціально-критичне осмислення культури одноразовості та інструменталізації як біологічних людей, так і штучних істот. Аналіз сюжетних ліній, пов'язаних із

практикою «форсування» дітей і маргіналізацією «пост-працевлаштованого» населення, дозволяє інтегрувати текст у ширші дискусії про соціальну справедливість, біологічну нерівність і етичні межі технологічного втручання. У цьому контексті роман постає ефективним дидактичним інструментом для формування громадянської свідомості та відповідального ставлення до майбутнього.

З педагогічного погляду роман К. Ішіґуро сприяє вихованню цінностей «нової щирості» як альтернативи постмодерному цинізму та моральному релятивізму. Наївна віра Клари в Сонце, її готовність до самопожертви та безкорисливої турботи про іншого формують етичний зразок, актуальний для сучасної молоді. Таким чином, роман «Клара і Сонце» сприяє формуванню цілісного гуманістичного світогляду, у якому людяність визначається не біологічною природою, а здатністю до любові, відповідальності та інтерсуб'єктивного співбуття.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У результаті проведеного дослідження роману Кадзуо Ішіґуро «Клара і Сонце» можна зробити висновок, що твір пропонує глибоке переосмислення традиційного гуманізму в контексті викликів епохи трансгуманізму, штучного інтелекту та біотехнологій. Гуманізм у романі не зникає, а трансформується, зміщуючи фокус з антропоцентричної винятковості на етику взаємозалежності та піклування. Роман демонструє перехід від класичного уявлення про людину як автономного суб'єкта до концепції «онтологічної вразливості». Вразливість у творі постає не як слабкість, а як фундаментальна умова, що об'єднує біологічних людей та штучні створіння, стаючи основою для емпатії та спільноти.

К. Ішіґуро деконструює міф про людське серце як незмінну внутрішню субстанцію. Через еволюцію поглядів Клари доводиться, що унікальність особистості існує не всередині індивіда, а є зовнішньою категорією – вона живе в почуттях тих, хто любить цю особу. Це перетворює людяність з біологічного факту на етичний акт.

Специфічна оптика оповідача-робота (фрагментарний зір, рольове іменування) створює ефект очуження, який дозволяє читачеві дистанціюватися від звичного сприйняття та побачити механістичність і емоційну холодність людського суспільства. Парадоксальним чином саме машина стає носієм щирості, самопожертви та людяності, тоді як люди часто діють прагматично й жорстоко.

Твір примирює постмодерний скепсис (уособлений вченим Капальді та його вірою в алгоритмічність людини) з модерністською тугою за вічними істинами (наївна віра Клари в Сонце). Автор доводить, що навіть у світі, де душа технічно деконструйована, потреба в етиці та вірі залишається актуальною.

Роман слугує застереженням проти «культури одноразовості» та нових форм нерівності («почорніння світу»), де технологічний прогрес призводить до маргіналізації як людей («пост-працевлаштовані»), так і штучних істот, чиє існування зводиться до функціонального використання.

Аналіз художніх стратегій, наративної оптики та етичних колізій у романі К. Ішіґуро «Клара і Сонце» дозволяє розглядати твір не лише як філософську рефлексію над трансформацією гуманізму в постгуманному світі, а й як текст із освітнім потенціалом. У цьому контексті доцільним є окреме осмислення

методичної та виховної складової роману, що актуалізує його значення для сучасного гуманітарного та педагогічного дискурсу.

Аналіз роману К. Ішігуро «Клара і Сонце» відкриває широке поле для подальших наукових пошуків, зокрема доцільним вбачається глибше дослідження релігійно-міфологічного аспекту світогляду штучного інтелекту, зокрема аналіз сонячного культу Клари як форми постсекулярної духовності в літературі метамодернізму. Окремої уваги заслуговує розробка теми дитячої травми та генетичного втручання в літературі, де роман К. Ішіґуро може бути розглянутий у контексті біоетичних дискусій про межі вдосконалення людини.

Роман «Клара і Сонце» може бути ефективно інтегрований у сучасний освітній процес як текст, здатний формувати етичну чутливість, критичне мислення та відповідальне ставлення до майбутнього. Поєднання художньої складності з виразною виховною інтенцією робить твір К. Ішіґуро важливим інструментом гуманітарної освіти, орієнтованої на збереження людяності в умовах постгуманних трансформацій

Список використаних джерел

1. Бєлєхова, Л., Шаповал, О. (2025). Неприродний наратив у романі Кадзуо Ішіґуро «Клара і сонце» у когнітивно-наратологічній перспективі. *Вісник науки та освіти.* 10 (40). С. 256-266. DOI:10.52058/2786-6165-2025-10(40)-256-266
2. Ланова, В. (2022). Метамодерністські інтенції в романі К. Ісігуро «Клара та сонце». *Colloquium-journal*. 19. С. 41-43
3. Таратута, С. (2024). Жанр антиутопії в творчості Кадзуо Ішігуро: традиції і новаторство. *Сучасні дослідження з іноземної філології.* 2(26). С. 237-258. DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.26.237-260
4. Alonso, L. E. E. (2023) Exploring moral perception and mind uploading in Kazuo Ishiguro's 'Klara and the Sun': ethical-aesthetic perspectives on identity attribution in artificial intelligence. Unit of Humanities and Medical Ethics, School of Medicine, University of Navarra, Pamplona, Spain. URL: https://www.frontiersin.org/journals/communication/articles/10.3389/fcomm.2023.1272556/full
5. Banerjee, A. (2022). "Just Fabric": The Becoming Black of the (Post) Human in Kazuo Ishiguro's Klara and the Sun (2021). Sillages critiques, no. 32. DOI: https://doi.org/10.4000/sillagescritiques.13104
6. Ganteau, J-M. (2015). The Ethics and Aesthetics of Vulnerability in Contemporary Brit ish Fiction. New York and London: Routledge. URL: https://www.book2look.com/embed/9781317447566
7. Guignery, V. (2021). Responses to Vulnerability in Kazuo Ishiguro's Klara and the Sun. École Normale Supérieure de Lyon. URL: http://www.vanessaguignery.com/resources
8. Ishiguro, K. (2017). Nobel Prize lecture. URL: https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2017/ishiguro/lecture/
9. Ishiguro, K. (2021). Klara and the Sun. First edition. New York: Alfred A. Knopf. URL: https://fb2.top/klara-and-the-sun-612238/read.
10. Keen, S. (2007). Empathy and the Novel. Oxford: Oxford University Press. URL:https://academic.oup.com/book/5700
11. Sagar, C., Manisha, F. (2023) Shah Artificial Intelligence in Kazuo Ishiguro's 'Klara and the Sun'. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/369825694_Artificial_Intelligence_in_Kazuo_Ishiguro's_'Klara_and_the_Sun'
12. Sahu, O. P., and Karmakar, M. (2022). Disposable culture, posthuman affect, and artificial human in Kazuo Ishiguro's Klara and the Sun. AI Soc. 27, 1–9. doi: 10.1007/s00146-022-01600-1

13. Taratuta, S., Melnyk, T. (2024). Poetics of New Sincerity Literature VS Postmodern Aesthetics: Kazuo Ichiguro's Novel "Never Let Me Go". *Alfred Nobel University Journal of Philology*. vol. 2, issue 28, pp. 141-169, DOI: https://doi.org/10.32342/3041-217X-2024-2-28-9

14. Taylor, C. (2007). A Secular Age. Cambridge, MA: Harvard University Press. URL: https://archive.org/stream/CharlesTaylorASecularAge2007BelknapPressOfHarvardUniversityPress/Charles-Taylor-A-Secular-Age-2007-Belknap-Press-of-Harvard-University-Press_djvu.txt

Статтю надіслано до редколегії / Recieved 23.01.2026 р.
Статтю рекомендовано до друку / Accepted 16.03.2026 р.
Опублікованно / Published 11.04.2026 р.